

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN NİTEL ARAŞTIRMA BECERİLERİNE İLİŞKİN İHTİYAÇLARININ İNCELENMESİ

Arş. Gör. İpek Som
Yıldız Teknik Üniversitesi
som.ipek@gmail.com

Özet

Bu araştırma lisansüstü eğitim gören öğrencilerin, nitel araştırma becerilerine ilişkin ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın katılımcıları, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında doktora eğitimi alan sekiz öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan tekli durum deseninden yararlanılmış ve veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; lisansüstü eğitim gören öğrencilerin çoğunluğu, nitel bir araştırma yürütürken veri toplama süreci ve veri setinin kodlanmasında zorluk yaşamaktadır. Öğrenciler; önyargısız olma, araştırma konusuna hakim olma, nitel desenleri ayırt edebilme ve sabırlı olmayı nitel araştırma süresince araştırmacının sahip olması gereken beceriler olarak ifade etmişlerdir. Son olarak, öğrenciler nitel araştırma becerilerinin geliştirilmesi için nitel araştırma yöntemleri dersinin uygulama içerecek şekilde düzenlenmesi ve özellikle farklı nitel desenlerle uygulama yapılmasını önermektedirler.

Anahtar Sözcükler: Lisansüstü öğrenci, nitel araştırma, beceri.

INVESTIGATION OF NEEDS OF GRADUATE STUDENTS RELATED TO QUALITATIVE RESEARCH SKILLS

Abstract

The goal of this research is to determine the needs of graduate students about qualitative research skills. The sample of research is made of 8 doctorate students studying in 2016-2017 academic year. Qualitative single-case research design is used in this research. Semi-structured interview form is used as data collection tool. Content analysis technique is used in order to analyze the data obtained from the research. According to the findings, most of the graduate students have difficulty in the data collection process and coding of data set while carrying out a qualitative research. Besides that, students stated being detached, having a full knowledge of research topic, being able to distinguish between qualitative patterns and being patience as the skills that researcher should possess during qualitative research. Finally; it has been recommended for the development of qualitative research skills that the qualitative research methods course should be organized including practical study.

Keywords: Graduate student, qualitative research, skill.

GİRİŞ

Lisansüstü eğitimin temel görevlerinden biri, lisansüstü düzeyde eğitim gören araştırmacıların profesyonel sorumluluklarının artırılması yoluyla araştırma becerilerinin geliştirilmesidir. Barrett (2005)'e göre öğrencilerin akademik açıdan şekillendikleri lisansüstü eğitim süresince geliştirdikleri araştırma becerileri ve alışkanlıkları, geri kalan hayatlarında yapacakları tüm araştırmalarını etkilemektedir (s. 330). Belirli bir alanda bilginin esaslarını belirlemeye yönelik sistematik olarak sürdürülen bir inceleme süreci olarak bilimsel araştırma ve türleri; araştırmacıların yönelimlerine göre farklılaşabilmektedir. Nedensel ilişkileri tanımlamak için sayısal verilerden faydalanılan nicel araştırmalar ve insan davranışlarını derinlemesine anlamayı ön plana çıkaran nitel araştırmalar olmak üzere araştırma türleri iki grupta incelenebilir. Bilimsel alanda uzun bir süre nicel yöntemlerin kullanımı hakim olmuşken, özellikle son otuz yıl içerisinde eğitim bilimleri alanındaki önemli sorunları çözmek amacıyla nitel araştırmalar ve desenlerin kullanılması yaygınlaşmaktadır (Neuman, 2014).

Nitel araştırma, nitel veri toplama yöntemlerinin kullanılmasıyla gündelik ve araştırmacının ilgi duyduğu konularda derinlemesine araştırma yapılmasına olanak sağlayan bir yaklaşımdır (Yin, 2011). Nitel araştırmalar, gerçek yaşam durumlarında kişilerin hayatlarının, görüşlerinin ve bakış açılarının katılımcı bağlamında ortaya konulmasını ve sosyal davranışların açıklanmasını sağlamaktadır. Nitel araştırmalar kendine özgü özellikleri ile incelendiğinde gerçekliğin öznel, çoklu ve katılımcıların gördüğü şekliyle keşfedilmesini ve tasvir edilmesini esas almaktadır. Bireye özgü olan, bireyin kişisel deneyimleri ve anlayışlarıyla anlamlandırılmaya ve davranış bu şekilde yorumlanmaya çalışılır (Maxwell, 1996).

Sayısal analize dayalı nicel yaklaşımlardan farklı olarak betimlemelere dayalı nitel araştırmalar; gerçekliğin öznel, göreceli ve çoklu olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bilgi kesin değildir ve içsel deneyimlere dayanır. Bireylerin dünyayı yorumlaması esas alınır ve geneli anlamaktan çok bireye özgü olan anlaşılmasına çalışılır. Bunun içinde insanlarla uzun süreli ve derinlemesine etkileşime odaklanılır (Cohen, Manion & Morisson, 2007; Creswell, 2007b; Guba & Lincoln, 1994; Patton, 2014). Nitel araştırmalar ile yeni kavramların ortaya konulması da mümkündür. Nitel araştırma ile kavram, metafor, tanım ve anlamlar ortaya çıkarılabilir. Belirli deneyimlerin sayılarla anlamlı olarak ifade edilemeyecek kadar karmaşık olduğu durumlarda nitel araştırmalar yürütülebilmektedir (Berg, 2001).

Yukarıda bahsedilen özelliklerinden dolayı nitel araştırmalar, insan davranışına içten bir bakış açısı sağlama, toplum ve problemler arasında bir bağ kurarak eğitim ikilemlerinin çözülmesi potansiyeline (Guba & Lincoln, 1994; Patton, 2014) sahip olsa da, bu araştırma türünün yürütülmesinde çeşitli zorluklar bulunmaktadır. Bu zorluklar nitel yaklaşımın çeşitli disiplinlerden ortaya çıkmış olması, çok çeşitli süreçler ve yöntemleri barındırmasından kaynaklanmaktadır (Hunt, 2011). Araştırmayı yürütenlerin, farklı bir bilgi tabanı ve paradigma ile tanışıyor olması, net olmayan nitel araştırma sürecinde zorluk yaşamalarına neden olmaktadır (Hunt, Mehta & Chan, 2009). Bu zorluklara örnek olarak, verilerin toplanmasında gereken teknik beceriler, nicel düşünmeye eğilim, araştırma alanına erişim, araştırmacının kişiliğinden ortaya çıkan özellikleri veya araştırmada dikkat edilmesi gereken etik hususlar verilebilir (Cox, 2012). Ayrıca nitel araştırmalarda araştırmacıya daha fazla görev düşmekte ve nitel araştırmacılar nicel araştırmacıdan farklı olarak başka özelliklere ihtiyaç duyabilmektedirler. Araştırmacı yeni olduğu bu alanda nitel araştırmanın temel prensiplerini benimsemeden nitel yöntemleri yanlış olarak kullanabilmekte ve başarısız olabilmektedir. Kişisel olarak güvenilir ve geçerli çalışmalar yürütmekte zorlanabilmektedir (Neuman, 2014). Bu olumsuzlukların giderilmemesi durumunda, araştırmacının kendine güveni azalabilmekte, araştırma yapmadan soğuyabilmekte ve akademik başarı olumsuz etkilenebilmektedir. Dana ve Dana(1994); lisansüstü düzeyde öğrencilerin başarıyı deneyimlemelerinin, kendilerini alana katkı getirebilen yeterlilikte ve profesyonelliğe yakın hissetmelerini sağladığını belirtmektedir.

Nitel araştırmada karşılaşılan olumsuzlukların giderileceği ve nitel araştırma becerilerinin kazandırılacağı eğitim-öğretim etkinliklerinin de yeterli olmadığı alanyazında belirlenmiştir. Saracaloğlu (2008) araştırmasında nitel araştırma yöntemleri dersinin, lisansüstü düzeyde daha etkili verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Lisansüstü öğrencilerinin nitel araştırma yürütecek bilgi ve becerilerinin gelişimi için lisansüstü nitel araştırma yöntemleri derslerinin geliştirilmesine ihtiyaç olduğu da görülmektedir (Drsiko, 2008). Bu bağlamda lisansüstü düzeyde öğrencilerin nitel araştırma yürütebilmek için hangi becerilere ihtiyaç duyduklarının belirlenmesi önemli görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, bir nitel araştırma yöntemleri dersine katılmış lisansüstü öğrencilerinin nitel araştırmaya yönelik algıları, nitel araştırma becerilerine ilişkin olarak ihtiyaçları ve nitel araştırma becerilerinin geliştirilmesine yönelik önerilerinin tespit edilmesidir. Bilimsel araştırmalarda ilk ölçüt, araştırmanın nitelikli bir çalışma olmasıdır. Araştırmaların kalitesinin artırılması araştırmacıların çalışmaları sırasında daha etkin olmalarını sağlayacak yolları bilmesinden ve kullanmasından geçer (Yıldırım, 2010). Ayrıca ders sırasında öğrencilerin araştırmaya yönelik kaygıları nedeniyle akademik gelişimleri için destek ve rehberliğe ihtiyaç duyabilecekleri belirlenmiştir (O'Conner & O'Neill, 2004). Bu bağlamda, yapılan araştırmanın nitel araştırma yöntemleri dersinde öğrencilerle açık bir iletişim geliştirilmesi, öğrenci ihtiyaçlarının ortaya konulmasıyla araştırma yöntemleri derslerinin etkililiğini arttırması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu çalışma; durum çalışması türlerinden tekli durum deseninde tasarlanmıştır. Creswell'e göre (2007a), durum çalışmaları araştırmacıya sınırlı bir sistemi pek çok kaynaktan topladığı verilerin ayrıntılı ve derinlemesine analizi yoluyla keşfetme imkanı tanımaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi, ihtiyaç duyulan bilgi açısından zengin durumların seçilmesine olanak tanımaktadır (Patton, 1990). Eğitim bilimleri alanında doktora düzeyinde öğrenim görmekte olan, nitel araştırma dersi almış ve nitel bir desende araştırma yürütmüş öğrenciler örnekleme dahil edilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışmanın katılımcılarını; 2016-2017 eğitim öğretim yılında İstanbul'da bir devlet üniversitesinin eğitim bilimleri bölümünde doktora eğitimi alan sekiz öğrenci oluşturmaktadır (KATILIMCI1,K2 & ... & K8). Tüm katılımcılar gönüllülük esasına dayalı ve toplanan akademik verilerin kullanımıyla ilgili izinleri doğrultusunda seçilmiştir. Dördü kadın ve dördü erkek olan katılımcıların yaş ortalaması ise 31'dir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada; lisansüstü öğrencilerin nitel araştırma becerilerine ilişkin ihtiyaçları, araştırmacı tarafından geliştirilen 16 soru içeren yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak incelenmiştir. Nitel görüşmeler, katılımcının bir konu hakkındaki düşünceleri, inançları, bilgisi, çıkarımları ve duyguları hakkında derinlemesine bilgi edinmek için kullanılabilir (Johnson, 2004). Görüşme formunun ilk bölümü katılımcıların kişisel bilgilerini belirlemeyi amaçlayan dört sorudan oluşmaktadır. İkinci bölüm, katılımcıların nitel araştırmaya ilişkin tanımları, nitel araştırma yürütürken karşılaştıkları zorluklar ve ihtiyaç duyulan becerilere odaklanmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu, eğitim bilimleri alanında beş uzmanın görüşüne sunulmuştur. Sonrasında ön deneme uygulaması iki öğrenci ile yapılarak araştırmanın amacına uygun olacak şekilde yarı yapılandırılmış görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Verilerin Analizi

Görüşme verileri, görüşmenin akıcılığı için en elverişli yol olan ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Bu şekilde kaydedilen verilerin bilgisayar ortamında araştırmacı tarafından yazıya dökümü yapılmıştır. Görüşme çözümlemelerinin analizinde, içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi tekniğinde temel amaç; toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Görüşme setinden rastgele seçilen farklı görüşme kayıtları araştırmacının kendisi ve farklı bir araştırmacı tarafından kodlanarak, kodlamalar arası tutarlılığa bakılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda diğer görüşme kayıtlarının analizinde kullanılacak olan bir kod listesi oluşturulmuştur. Farklı verilerin düzenlenmesinde bu liste bir kılavuz görevi görmüştür (Babbie, 2010). Analiz süresince, elde edilen kodlardan benzer olanlar gruplandırılarak ve ilgili alanyazınla ilişkilendirilerek temalar oluşturulmuştur. (Auerbach & Silverstein, 2003; Creswell, 2007b).

Araştırma güvenilirliği; bulguların sunumunda görüşmeye katılan kişilerden doğrudan alıntılara yer verilerek sağlanmıştır. Araştırma geçerliği için, katılımcıların görüşme çözümlemelerindeki yanıtlarını incelemeleri ve doğruluğunu teyit etmeleri sağlanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, lisansüstü öğrenciler ile gerçekleştirilen görüşme verilerinin analizinden ulaşılan bulgular dört başlık altında incelenmektedir: 1) Nitel Araştırmanın Tanımı, 2) Nitel Araştırmada Karşılaşılan Zorluklar, 3) Nitel Araştırma Becerileri ve 4) Nitel Araştırma Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler.

Katılımcıların Nitel Araştırmaya Ait Tanımları

Lisansüstü öğrencilerine nitel araştırmayı nasıl açıklarsınız sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin yanıtlarından elde edilen bulgulara göre, katılımcıların nitel araştırmaya ilişkin tanımlamaları şunlardır: 1) Derinlemesine bilgi sağlar, 2) Problemin sebebini ortaya koyar, 3) Farklı bakış açıları sunar ve 4) Az bilinen konuları keşfedicidir.

Tablo 1: Nitel Araştırmanın Tanımı

Tanım		
	1.Derinlemesine bilgi sağlar.	K1, K2, K4, K5, K6, K7
	2.Problemin sebebini ortaya koyar.	K1, K2, K4, K6, K7, K8
	3.Farklı bakış açıları sunar.	K2, K3, K5, K8
	4.Az bilinen konuların keşfedilmesini sağlar.	K7, K8

Tablo 1’de sunulan bulgular doğrultusunda, katılımcılar görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir: " *Nitel araştırma dendiğinde benim aklıma gelen ilk kelime derinlik. Bir konunun derinine inmek...*" (K5), "...bir takım bulguları daha derinlemesine yorumlayabilecek bir araştırma yöntemi olduğunu düşünüyorum." (K2). Diğer bir katılımcı ise şunları belirtmiştir: "... *problem veya araştırmak istediğimiz konu neyse bunun nedenine iniyor.*" (K1). Ayrıca katılımcılar nitel araştırmanın farklı bakış açıları sunan ve az bilinen konuların keşfedilmesini sağlayan bir yöntem olduğuna da belirtmişlerdir.

Katılımcılar nitel araştırmanın yukarıda bahsedilen özelliklerinin yanı sıra sınırlı buldukları yönlerine de değinmişlerdir. Katılımcı görüşleri doğrultusunda nitel araştırmanın sınırlılık olarak görülen yönleri Tablo 2.’de verilmektedir. Buna göre, katılımcılar tarafından belirtilen sınırlılıklar şunlardır: 1) Genellenebilirlik 2) Nesnellik ve 3) Zaman alıcı olmasıdır.

Tablo 2: Nitel Araştırmanın Sınırlı Yönleri

Sınırlılıklar		
	1. Genellenebilirlik	K1, K2, K5
	2. Nesnellik	K5, K6, K8
	3. Zaman alıcı olması	K3, K5, K7

Tablo 2.’de görüldüğü üzere, bazı katılımcılar nitel araştırmanın genellenebilirlik yönünü bir sınırlılık olarak görmektedirler. Bununla ilgili olarak katılımcılardan K1 "*Bazı durumlarda genelleme yapıp yapılamaması bir sınırlılık olabilir.*" ifadesini kullanmıştır.

Katılımcıların Nitel Araştırmada Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Görüşleri

Nitel araştırmada karşılaşılan güçlükler hakkında görüşme sorularına verilen yanıtlar; katılımcıların çoğunluğunun veri toplama sürecinin yönetimi ve verilerin analizinde güçlük yaşadığını göstermektedir. Tablo 3.’te verilen bulgular doğrultusunda nitel araştırma sürecinde katılımcılar tarafından karşılaşılan zorluklar şunlardır: 1) Veri toplama sürecinin yönetimi, 2) Yoğun verinin setinin doğru kodlanması, 3) Temaların oluşturulması, 4) Geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması, 5)Bulguların literatüre uygunluğu ve 6) Yetkili kurumlardan izin alınması.

Tablo 3: Nitel Araştırmada Karşılaşılan Zorluklar

Zorluklar		
	1. Veri toplama sürecinin yönetimi	K1, K3, K4, K5, K6, K7, K8
	2. Yoğun veri setinin doğru kodlanması	K1, K2, K3, K4, K5
	3. Temaların oluşturulması	K1, K2, K3, K7
	4. Geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması	K1, K3
	5. Bulguların literatüre uygunluğunun değerlendirilmesi	K1
	6. Yetkili kurumlardan izin alınması	K7

Katılımcıların neredeyse tamamı; görüşmelerin planlanması, ertelenmesi, toplanan verilerin çeşitliliğinden dolayı veri toplamanın zaman alıcı olması gibi sebepler nedeniyle veri toplama sürecinin

yönetiminde zorluk yaşadığını belirtmektedir. Katılımcılardan K6 şunları ifade etmiştir: "... kolay bir iş değil nitel araştırma. İnsanları toparlıyorsunuz, her biri için ayrı bir program yapıyorsunuz, her biri için ortam ayarlıyorsunuz...". Diğer bir bulgu, nitel araştırmada ortaya çıkan yoğun veri setinin doğru kodlanması hakkında katılımcıların büyük bir kısmının zorluk yaşadığıdır. Bu anlamda, katılımcılardan K4 şunları söylemiştir: "... mesela kodlama kısmında hiç yapmamıştım daha önce... Acaba doğru mu yapıyorum diye düşünüyorum. Yaptıklarımın doğru olup olmadığını kontrol ettirmeyi düşünüyorum.". Brandao'da (2009); araştırmasında öğrencilerin veri seti içerisinde önemli verileri seçme ve kodlamada zorluk yaşadığını belirtmektedir.

Katılımcılar tarafından karşılaşılan diğer bir zorluk, temaların oluşturulmasıdır. Bunun hakkında katılımcılardan K3 şunu belirtmiştir: "... zaten bir veri çeşitliliği olduğu için, o veri çeşitliliğinin hepsine birden hakim olup onları temalara indirmek gerçekten zor iş yani." Diğer bir katılımcı K2 ise, "... kodlama ve temaları oluşturmada zorlandım." şeklinde görüş bildirmiştir.

Bunlara ek olarak, katılımcılar çoklu araştırmacıların araştırma sürecine dahil edilmesi açısından nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması, bulguların literatüre uygunluğunun değerlendirilmesi ve yetkili kurumlardan gerekli izinlerin alınması aşamalarında zorluk yaşadıklarını belirtmektedir.

Katılımcıların İhtiyaç Duyulan Nitel Araştırma Becerilerine İlişkin Görüşleri

Lisansüstü öğrenciler, kendilerini değerlendirerek nitel araştırma süresince araştırmacının sahip olması gereken beceri ve niteliklere ilişkin görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre; nitel araştırma yürütürken ihtiyaç duyulan beceriler hakkında görüşmelerden elde edilen verilerin analiz sonuçları (1) teknik ve (2) sosyal olmak üzere iki kategori altında Tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4: Nitel Araştırma Süresince İhtiyaç Duyulan Beceriler

Beceriler	Teknik	1. Önyargısız olma	K2, K3, K5, K6, K8
		2. Araştırma yapılan konuya hakim olma	K1, K3, K4, K5
		3. Nitel desenleri ayırt edebilme	K1, K2, K7, K8
		4. Nitel ve nicel araştırma arasındaki farkı bilme	K1, K2
		5. Veri toplama tekniklerine hakim olma	K7, K8
		6. Nitel örnekleme tekniklerini bilme	K7
		7. Etik standartların farkında olma	K4
Sosyal	1. Sabırlı olma	K3, K5, K8	
	2. Etkili iletişim becerilerine sahip olma	K1, K4	

Tablo 4'e göre, nitel araştırma süresince ihtiyaç duyulan teknik becerilere ilişkin katılımcıların çoğunluğu, araştırmacının önyargısız olması gerektiğini belirtmiştir. Bunun hakkında katılımcılardan K2 şunu söylemiştir: "Her şeyden önce bir kere önyargılarından uzak olması gerektiğini düşünüyorum... seçtiğin katılımcı grubuna veya nasıl bir nitel araştırma deseni seçeceksen ona göre dahil olmalısın veya uzakta kalmalısın." Katılımcı aynı zamanda araştırmacının nitel desenleri ayırt edebilmesine vurgu yapmakta ve şöyle devam etmektedir; "... kendi içinde bir özümseme lazım seçeceğin desene göre hangi rolü üstleneceksin mesela... bunları bilmelisin mutlaka.". Alanyazında benzer bir şekilde, öğrencilerin nitel araştırmanın kendine özgü düşünme ve kavramsallaştırmasına bağlı olarak nitel araştırma desenlerini ayırt etmede zorlandıkları görülmektedir (Carawan, Knight, Wittman, Pokorny ve Velde, 2011).

Diğer bir araştırma bulgusu, nitel araştırma yürüten bir araştırmacının araştırma konusuna hakim olması hakkında katılımcılar görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: "... nitel araştırma yapacağın konuda derin olman lazım ki karşındakinden daha derin bilgi alabilesin..." (K1); "Bir kere çok örnek okumak lazım. Çok literatür okumak lazım." (K3). Bowen (2005); eleştirel bir bakış açısıyla, araştırma konusu hakkında çokça okumanın, araştırmanın her aşamasında işe yarar olduğunu belirtmektedir.

Nitel ve nicel araştırma arasındaki farkı bilmeye ilişkin olarak katılımcılardan K2; "*Nicel ve nitel arasındaki fark ne? Önce buna baktım... ikisinin arasında nasıl bir fark var, neyi doğru, neyi yanlış yapıyorum gibi kendime çok sorular sorduğum oldu. Bu da ikisi arasındaki farkı anlamamı sağladı.*" şeklinde görüş belirtmektedir. Nitel araştırma, pozitivist yaklaşıma aşına olan öğrencilerin var olan araştırmaya ilişkin varsayım ve değerleriyle uyuşmadığından zorlayıcı olabilmekte hatta bu öğrenciler direnç gösterebilmektedir (Booker, 2009; Brandao, 2009; Carawan ve diğerleri, 2011).

Ayrıca katılımcılar veri toplama teknikleri, nitel örnekleme tekniklerine hakim olunması ve etik standartların farkında olunmasına dikkat çekmiştir. Görüşülen katılımcılardan K4, araştırmacının etik standartların farkında olmasıyla ilgili şunu ifade etmiştir: "*... örneğin ben görüşme yapmadan önce, soruları hazırlama kısmıyla ilgili soruları hazırladınız diyelim ama kişiden bir onay formu alınmasını bilmiyordum. En azından bunları öğrenmiş oldum. Zaten nitel araştırmayı bilmiyorsa, etik standartlar olsun, görüşmeler olsun bunlarda sıkıntı yaşanacaktır.*"

Yukarıda bahsedilenlerin yanında, katılımcılar araştırmacının sahip olması gereken sosyal becerilere dikkat çekmektedir. Katılımcılar, nitel araştırma yürüten kişinin sabırlı olması ve etkili iletişim becerilerine sahip olması gerektiğinin altını çizmekte ve katılımcılardan K8 bununla ilgili olarak: "*Nitel araştırma yürüten bir araştırmacı sabırlı olmalı...*" şeklinde görüş bildirmektedir. Breuer ve Schrezer (2007) tarafından da; nitel araştırmacının sabırlı, hassas ve açık olma, kendi eylemlerinde sorgulayıcı olma ve sosyal beceriler gibi kişilik özellikleri gerektirdiği belirtilmektedir.

Katılımcıların Nitel Araştırma Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Önerileri

Katılımcılara lisansüstü öğrencilerde nitel araştırma becerilerinin nasıl geliştirilebileceğine ilişkin önerileri sorulmuştur. Görüşme sonuçlarından elde edilen bulgular Tablo 5'te özetlenmiştir.

Tablo 5: Nitel Araştırma Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Katılımcı Önerileri

Öneriler	
1. Farklı nitel desenlerle uygulama yapılmalı	K1, K2, K3, K4, K5, K6
2. Nitel araştırma yöntemleri dersi uygulama içermeli	K1, K2, K3, K4, K5, K7
3. Nitel araştırma yöntemleri dersi yüksek lisans düzeyinde ayrı bir ders olarak verilmeli	K2, K4, K5, K6, K7
4. Nitel araştırma yöntemleri dersi, doktora düzeyinde teori ve uygulama olarak iki döneme yayılmalı	K3, K4, K6, K7
5. Araştırma konusuyla ilgili örnek bilimsel çalışmalar okunmalı	K2, K3, K4
6. Nitel araştırma süreci ve işlemleri hakkında ilgili paydaşlar bilinçlendirilmeli	K5, K7, K8
7. Uzman desteği sağlanmalı	K7, K8
8. Tersyüz sınıf sistemi uygulanmalı	K3, K4

Tablo 5'teki veriler incelendiğinde, 8 katılımcıdan 6'sı nitel araştırmaya özgü becerilerin gelişmesine yönelik farklı nitel desenlerde bilimsel çalışmalar yürütülmesi gerektiğini belirtmektedir. Buna yönelik olarak katılımcılardan K1'in ifadesi şu şekildedir: "*Bence birkaç kere insanın yapması gerekiyor... Farklı desenlerle yapılmış nitel araştırmaları okuyarak hem de bunları uygulamaya, çalışmalara dönüştürerek kendini geliştirebilir.*" Diğer bir katılımcı K4 ise; "*... farklı farklı desenler var. Bu desenlerin her biriyle ilgili çalışma yapmış olmak gerekir nitel araştırmayı biliyorum diyebilmek için.*" şeklinde görüş belirtmiştir.

Bunun yanı sıra, nitel araştırma yöntemleri dersinin uygulama içermesine yönelik katılımcılardan K7 şunu söylemiştir: "*Bence çokça uygulama yapmak gerekiyor. Nitel araştırmayı çok kullanmak gerekiyor. Çünkü okuyarak yeterli olmuyor.*" Nitel araştırmacının sadece teori boyutunda öğrenilmesi, zorluklarından dolayı uygulamadan kaçınılmasına sebep olabilmektedir. Uygulamaya dönük olarak öğrenildiğinde; öğrencilerin zayıf yönlerini görmelerine ve kendilerini geliştirmelerine olanak sağlamaktadır (Brandao, 2009; Bögelein & Serrano-Velarde, 2012). Dersin uygulamaya odaklanmasıyla ilgili olarak katılımcılar dersin tersyüz öğretim şeklinde yürütülebileceğini

belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak K3: "*Bir başkası illa hocanın herşeyi anlatmasını bekleyebilir ama doktora dayasa bunu beklememesi lazım. Evde öğrenebileceği bilgiyi evde edinmesi lazım. Ondan sonra daha çok uygulama kısmına geçilmesi gerekir. Ben mesela bunun eksikliğini çok hissettim. Pratik kısmının....Derste çok fazla konuların anlatımıyla zaman kaybetmeyebilirdik.*" şeklinde görüşünü açıklamıştır.

Üçüncü olarak, katılımcılar nitel araştırma yöntemleri dersinin, yüksek lisans düzeyinde ayrı bir ders olarak verilmesini olumlu görmektedirler. Katılımcılardan K5 şu şekilde görüş belirtmektedir: "*Yüksek lisansta nitel, nicel karmakarışık. Hiçbir şey anlamıyorsun. En baştan yüksek lisansta onu nitel, nicel diye ayırmak lazım...*". Eakin ve Mykhalovskiy (2005); nicel ve nitel araştırma ikileminde yanlış anlayışlar geliştirilebileceğinden; nitel araştırmanın kendi özgü terimleri ve araştırma alanındaki yerinin öğretilmesini önemli bulmaktadır. Bununla ilgili olarak diğer bir katılımcı K2: "*Yüksek lisansta nitel ve nicel araştırma ayrı ayrı verilmeli. Yüksek lisanstan mezun olan ve tezini savunan insanların %99'u nicel araştırma yapıyor. Çünkü Türkiye'de kabul gören araştırma yöntemi bu. Ama ben isterdim ki hem niteli hem niceli ayrı ayrı göreyim ve kendim karar vereyim tezimde nasıl bir araştırma yöntemi seçeceğime...*" şeklinde görüş bildirmiştir. Doktora düzeyinde teori ve uygulama olarak ayrı dersler olarak verilmesi hakkında katılımcılardan K4 "*En önemli diyeceğim kısım, bu dersin iki dönem olması gerektiği. Mutlaka uygulama kısmı olması gerekiyor. Uygulama kısmının ders dönemi dışında olması ve daha geniş bir süreye yayılması gerektiğini düşünüyorum.*" şeklinde görüş bildirmiştir. Doktora eğitimine, öğrenciler genelde nitel araştırma üzerine çok az ya da hiçbir bilgi sahibi olmadan gelmektedirler. Özellikle doktora seviyesinde nitel araştırmanın tanıtılması ve öğretilmesi zorluğundan dolayı dersin teorik ve uygulama olarak iki dönemde verilmesi daha etkili görülmektedir (Cobb ve Hoffart, 1999).

Üç katılımcı nitel araştırma konusuyla ilgili farklı örnek çalışmaların okunmasını önermişler ve katılımcılardan K3 şunu söylemiştir: "*Bir kere çok örnek okumak lazım. Çok literatür okumak lazım...*". Diğer bir katılımcı K4 görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: "*...bununla ilgili yapılan çalışmaları takip etmek, tezleri ve makaleleri incelemek çok önemli diye düşünüyorum. Yoksa sadece bir araştırmayla, nitel araştırma biliyorum denilemez.*". Chenail (2011); öğrencilerin eleştirel bir gözle nitel türde araştırmalar okumasının, öğrencilerin çalışmaların güçlü ve zayıf yönlerini görmelerini ve bu güçlü yanları kendi araştırmalarına yansıtmasına yaradığını belirtmektedir.

Nitel araştırma süreci ve işlemleri hakkında ilgili paydaşların bilinçlendirilmesi gerektiğine dikkat çeken bir katılımcı şunları söylemiştir: "*Öğretim üyelerinin de bilmesi lazım. Öyle olmadığında sen kimseden destek alamıyorsun. Sen nitel bir araştırma yapacağım, bir görüşme yapacağım dediğin zaman izin istiyorsun, ne görüşmesi tüm gün görüşme mi olur deniyor. Ama oluyor işte.*" (K5). Katılımcılar uzman birisiyle çalışmanın gerekliliğini de belirtmişlerdir. Son olarak doktora düzeyinde nitel araştırma yöntemleri dersinin; öğrencinin teorik bilgiyi okul dışında kendi başına öğrendiği ve öğrendiklerini okulda uygulama imkanı bulduğu ters-yüz sınıf sistemi ile yürütülmesini önermişlerdir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, eğitim bilimleri alanında doktora eğitimine devam eden öğrencilerin nitel araştırmaya ilişkin ihtiyaçları incelenmiştir. Araştırma bulguları temel alındığında; bu araştırmaya katılan lisansüstü öğrenciler; nitel araştırmanın derinlemesine bilgi sağlayarak araştırma probleminin sebebini ortaya koyan bir yöntem olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar nitel araştırmanın, araştırma konusuna farklı bakış açıları sağladığını ve konunun yeni yönlerini keşfetmeye yaradığına değinmişlerdir. Bu sonuçla benzer olarak Efinger, Maldonada ve McArdle (2004)'ün çalışmasında, çalışmaya katılan doktora öğrencileri nitel araştırmanın zenginlik getirdiğini belirtmektedir. Diğer taraftan katılımcılar genellenebilirlik, nesnellik ve fazla zaman gerektirmesini nitel araştırma yönteminin sınırlılıkları olarak görmektedirler. Booker (2009) tarafından dile getirilen; nicel yaklaşımdan gelen öğrencilerin nitel araştırmayı öznel, zaman alıcı ve genellenebilirlik açısından sorunlu bulması bu durumu destekleyen ifadelerdir.

Araştırma bulgularına göre, katılımcıların nitel araştırma yürütürken birtakım zorluklarla karşılaştığı görülmektedir. Bunların başında veri toplama sürecinin yönetimi ve nitel verinin analizi gelmektedir.

Veri analizi süresince yoğun nitel veri setinin doğru kodlanmasında yaşanan zorluk ile ilgili benzer sonuçlara sahip araştırmalar bulunmaktadır. Li ve Seale (2007); Brandau (2010) gibi araştırma bulguları bu sonuçla örtüşerek, öğrencilerin büyük miktarlarda nitel verinin analizine nereden başlanacağıyla ilgili güçlük yaşadığını belirtmektedir. Öğrenciler hangi verinin araştırma için önemli olduğuna karar vermede zorlanmaktadır. Blank (2004); nitel kod ve temaların ortaya çıkarılmasının öğrenciler açısından zor ve zaman alıcı olduğunu; nitel veri analizinin yapılarak öğrenilebileceğini belirtmektedir. Bu nedenle benzer araştırmalarda, ders süresince zaman kısıtlamasının ortadan kaldırılması, kategori ve temaların oluşturulmasında grup tartışması yönteminin kullanılması önemli görülmektedir. Aynı zamanda analizlerin sınıf ortamında paylaşılması; yürütülen araştırmanın geçerliğini olumlu etkilemesi nedeniyle faydalı görülmektedir (Cobb ve Hoffart, 1999; Cox, 2012). Veri analizinin, işbirliğine dayalı akran desteği ve bir alan uzmanı danışmanlığında yürütülmesi nitel araştırmaya yeni başlayan öğrenciler için destekleyici olmaktadır. (Barrett, 2005; Hunt, Mehta & Chun, 2009; Roger & Halas, 2012).

Yukarıda bahsedilenlerin yanı sıra, araştırma bulgularında ortaya çıkan diğer zorluklar; nitel araştırmaya özgü geçerlik ve güvenilirliğin temin edilmesi, bulguların literatür ile uyumunun sağlanması ve yetkili kurumlardan izinlerin alınması olarak ifade edilmiştir.

Nitel araştırma yürüten bir araştırmacının sahip olması gereken sosyal beceriler olarak katılımcılar, araştırmacının sabırlı olması, etkili iletişim becerilerine sahip olması gibi kişisel özelliklere vurgu yapmışlardır. Breuer ve Schrezer (2007) bu sonuçlara benzer olarak; nitel araştırmanın sabırlı, açık ve sorgulayıcı olmayı ve çatışmalarla başa çıkabilme becerisini gerektirdiğini belirtmektedir. Katılımcılar tarafından belirtilen teknik beceriler; araştırmacının önyargısız olması, araştırma yapılan konuya hakim olması, nitel desenleri ayırt edebilmesi, nicel ve nitel araştırma arasındaki farkı bilmesi, veri toplama tekniklerine hakim olması, nitel örnekleme tekniklerini bilmesi ve etik standartların farkında olması şeklindedir.

Lisansüstü öğrencilerinin nitel araştırma becerilerinin geliştirilebilmesi için katılımcı önerileri; uygulamaya ve dersin programlarda nasıl yer alması gerektiğine yoğunlaşmaktadır. Buna göre, katılımcıların büyük çoğunluğu, nitel araştırma yönteminin etkili olarak öğrenilmesi için öğrencilerin farklı nitel desenlerle uygulama yapmasını önermektedir. Booker'a (2009) göre, öğrencilerin belirli araştırma sorularını cevaplayabildikleri nitel desenler ile uygulama yapmaları önemlidir. Bu öneri ile birlikte; nitel araştırma yöntemleri dersinin uygulamaya dönük olması, yüksek lisans düzeyinde bilimsel araştırma yöntemleri dersinden harici bir ders olarak verilmesi, doktora düzeyinde teori ve uygulama olarak iki dönemde dersin yürütülmesi önerilmiştir. Bögeleli, Seerana ve Velarde(2012)'ye göre nitel araştırma yöntemleri dersinin lisans programlarına yerleştirilmesi faydalı olacaktır. Ayrıca dersin sadece teori boyutuyla değil uygulama ile birlikte yürütülmesinin, öğrencilerin nitel araştırmanın zorluklarına ait çekincelerini ortadan kaldıracığı ifade edilmiştir. Bu araştırmayla birlikte Bakioğlu & Gürdal (2001); Gilmore & Feldon (2010) gibi farklı araştırmalar da, öğrencilerin araştırma becerilerine, araştırma deneyimlerinin katkı sağladığını ve nitel araştırma yöntemleri dersinin uygulama içermesi gerektiğini belirtmektedir. Cooper, Chenail ve Fleming (2012), nitel araştırma öğrenimini; bilişsel ve duyuşsal boyutların yanı sıra deneyimsel boyutu da içeren tümevarımsal bir yaklaşımla ele almaktadır. Bu nedenle belirli bir alanda öğrencilerin nitel araştırmayı deneyimlemeleri önemli görülmektedir.

Bunlarla birlikte katılımcılar; nitel araştırma becerisinin gelişiminde araştırma konusu hakkında yeterli okuma yapmanın önemine dikkat çekmiştir. Konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmalarda (Bowen, 2005; Chenail, 2011) benzer öneriler sunulmaktadır. Buna göre, öğrencilerin akademik araştırmaları eleştirel bir gözle okumaları; araştırmaların güçlü ve zayıf yanlarını görmelerini ve güçlü yanlarını kendi araştırmalarına yansıtılmalarını sağlamaktadır. Yukarıda bahsedilen önerilere ek olarak; nitel araştırmanın işleyişi hakkında paydaşların bilgilendirilmesi, araştırma süresince bir uzmanın destek sağlaması ve doktora düzeyinde ters-yüz uygulamalarıyla dersin yürütülmesi diğer katılımcı önerileridir.

Not: Bu çalışma 26-27 Ekim 2017 tarihlerinde Antalya'da düzenlenen 6'ncı Eğitim ve Öğretim Çalışmaları Dünya Kongresi'nde bildiri olarak da değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Auerbach, C. F., & Silverstein, L. B. (2003). *Qualitative data: An introduction to coding and analysis*. NYU press.
- Babbie, E. (2010). *The practice of social research*. (11. Ed.). USA: Wadsworth.
- Bakioğlu, A., & Gürdal, A. (2001). Lisansüstü tezlerde danışman ve öğrencilerin rol algıları: Yönetim için göstergeler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(21), 9-18.
- Barrett, A. (2005). The information-seeking habits of graduate student researchers in the humanities. *The Journal of Academic Librarianship*, 31(4), 324-331.
- Berg, B. (2001). *Qualitative research methods for the social sciences* (4. Ed.). Boston, MA: Pearson.
- Blank, G. (2004). Teaching qualitative data analysis to graduate students. *Social Science Computer Review*, 22(2), 187-196.
- Booker, K. C. (2009). Shifting priorities: Reflections on teaching qualitative research methods. *The Qualitative Report*, 14(3), 389-394.
- Bögelein, N., & Serrano-Velarde, K. (2012). Qualitative Methodenlehre in Zeiten der Modularisierung: Einführung eines anwendungsorientierten Lehrkonzeptes für die Sozialwissenschaften. *Forum: Qualitative Social Research*, 13(2), 1-18.
- Brandão, A. M. (2009). "I've found more difficulties than I expected to": raising questions from field experience. *Qualitative Sociology Review*, 5(3), 95-99.
- Breuer, F. & Schreier, M. (2007). Issues in learning about and teaching qualitative research methods and methodology in the social sciences. *Forum: Qualitative Social Research*, 8(1), 1-16.
- Bowen, G. A. (2005). Preparing a qualitative research-based dissertation: Lessons learned. *The Qualitative Report*, 10(2), 208-222.
- Chenail, R. J. (2011). Learning to appraise the quality of qualitative research articles: A contextualized learning object for constructing knowledge. *The Qualitative Report*, 16(1), 236.
- Cobb, A. K., & Hoffart, N. (1999). Teaching qualitative research through participatory coursework and mentorship. *Journal of Professional Nursing*, 15(6), 331-339.
- Cohen, L., Manion, L & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. (6. Ed.). USA: Routledge.
- Cooper, R., Fleisher, A., & Cotton, F. A. (2012). Building Connections: An Interpretative Phenomenological Analysis of Qualitative Research Students' Learning Experiences. *The Qualitative Report*, 17(17), 1-16.
- Cox, R. D. (2012). Teaching qualitative research to practitioner-researchers. *Theory into practice*, 51(2), 129-136.
- Creswell, J., W. (2007a). *Educational research planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research* (3. Ed.). USA: Merrill Prentice Hall.

Creswell, J. W. (2007b). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. (2. Ed.) USA: Sage publications.

Dana, N. F., & Dana, T. M. (1994). Holistic perspectives on the teaching of qualitative research methods. The Annual Meeting of the American Educational Research Association, 4-8 April, LA, USA.

Drisko, J. W. (2008). How is qualitative research taught at the Master's level?. *Journal of Social Work Education, 44*(1), 85-101.

Eakin, J. M., & Mykhalovskiy, E. (2005, May). Teaching against the grain: The challenges of teaching qualitative research in the health sciences. *Forum: Qualitative Social Research, 6*(2), 1-18.

Efinger, J., Maldonado, N., & McArde, G. (2004). Phd students perceptions of the relationship between philosophy and research: A qualitative investigation. *The Qualitative Report, 9*(4), 732-759.

Gilmore, J., & Feldon, D. (2010). Measuring Graduate Students' Teaching and Research Skills through Self-Report: Descriptive Findings and Validity Evidence. Online Submission, 1-32, 28.07.2017 tarihinde <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED509407.pdf> adresinden alınmıştır.

Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The qualitative report, 8*(4), 597-607.

Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of qualitative research, 2*, 163-194. Thousand Oaks, CA: Sage.

Hunt, B. (2011). Publishing qualitative research in counseling journals. *Journal of Counseling & Development, 89*(3), 296-300.

Hunt, M. R., Mehta, A., & Chan, L. S. (2009). Learning to think qualitatively: Experiences of graduate students conducting qualitative health research. *International Journal of Qualitative Methods, 8*(2), 129-135.

Johnson, B. (2004). *Educational research: Quantitative, qualitative and mixed approaches* (2. Baskı). USA: Pearson Education Inc.

Li, S., & Seale, C. (2007). Learning to do qualitative data analysis: An observational study of doctoral work. *Qualitative Health Research, 17*(10), 1442-1452.

Maxwell, J., A. (1996). *Qualitative research design, an interactive approach*. USA: Sage publications.

O'connor, D. L., & O'Neill, B. J. (2004). Toward social justice: Teaching qualitative research. *Journal of Teaching in Social Work, 24*(3-4), 19-33.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.). Ankara: A Pegem Akademi.

Roger, K. S., & Halas, G. (2012). Building Interdisciplinary Qualitative Research Networks: Reflections on Qualitative Research Group (QRG) at the University of Manitoba. *The Qualitative Report, 17*(1), 120-130.

Saracaloğlu, A. A. (2008). Lisansüstü öğrencilerin akademik güdülenme düzeyleri, araştırma kaygıları ve tutumları ile araştırma yeterlikleri arasındaki ilişki. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*(2), 179-208.

Yıldırım, K. (2010). Raising the quality in qualitative research. *Elementary Education Online*, 9(1), 79-92.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yin, R. K. (2011). *Qualitative research from start to finish*. USA: Guilford Press.